

DANSUL CU CARTEA

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

תורה טהורה... Turmă sfântă, turmă sfântă... Cu glas de tunet, bătrînul Reb Leibale, tapiterul, îndemna hora să pornească cu mai multă însuflețire, chema toată lumea aflătoare în sinagogă să se înlanțue și mai strîns în dansul cu Tora în mină. Moșneagul girbovit devenea animatorul sărbătorii. Ochiul îi strălucise de o nespūsă bucurie, întreaga-i ființă se dăruia acestei dănturii fără de sîrșit...

An de an, ori de cite ori Simhat Tora pășeste pragul caselor noastre de rugăciune, imaginea aceasta din timpul copilăriei mele îmi revine în minte și în suflet și devine parcă un simbol al sărbătorii.

Cine știa ceva, cine ar fi putut să povestească ceva despre viața lui Reb Leibale, în celelalte zile ale anului? O existență anonimă, modestă, un om ce se strecura prin viața cu dorința de a nu fi observat. Munea din greu, spre a-și agonisi pîinea, iar atunci cînd intra în sinagogă, în fiicea dimineață și în fiicea seară, se ferea să tulbure pe alții și își rostea ruga în șoaptă. Cine ar fi putut să afirme că i-a auzit măcar glasul?

În schimb, cînd în ajunul ultimei zile de sărbătoare din Țișri, ușile lăzii sfinte se deschideau larg, iar sururile se împărțeau enoriașilor care alcătuiau cortegiul ce avea să facă ocolul sinagogii, atunci Reb Leibale devenea cu totul un alt om. O transfigurare totală se petrecea într-însul. Bătrînelul mărunț crescea parcă cu un cot, cîntul său însuflețea bătrîni și copii, verva sa răspindea ris și bună dispoziție, veselia sa devenea molipsitoare. Reb Leibale își trăia marea clipă. Părea că pentru dînsa a suferit, s-a chinat de un întreg. Toate privirile erau atrase de acest uriaș care domina de pe picurile unei mărețe perfecțiuni sufletești. El devenise intruchiparea unei misiuni, înfățișa suprema noastră bucurie, explica o dramă. Era „Omul cu cartea în brațe”.

...Așa sîntem cu toții, fii ai Torei. Așa s-a concretizat întreaga noastră ființă. Oamenii cu cartea în brațe. Cu ea dăntuim, de mii de ani înoace, cel mai fermecător dintre dansuri. O cuprîndem în brațe pe mireasa cea scumpă, Cartea, o mîngîiem și o sîrutăm, căci ea, numai ea este aleasa inimii noastre. Pentru dînsa am suferit doar atît de cumplit. Spre a-i asculta povața, ne-am supus atîtor privațiuni; spre a-i împlini idealul, am străbătut doar atîtea căi presărate cu spini.

Ni-i mai scumpă decît toate nestematele, pentru că ea ne-a apărut de primejdie, ea ne-a îndreptat șira spinării, ori de cite ori hula și ocara căutau să ne copleșească. Alături de dînsa am suferit. Trupurile ne-au fost străpune laolaltă de ascuțite săbii, limbi de foc ne-au cuprîns împreună. Soarta noastră a fost și a ei. Nici cînd nu ne-am părăsit unul pe celălalt. Noi am rămas mereu de veghe ca nu cumva cartea să piară pradă dușmanilor ei, iar ea ne-a ocrotit, ne-a dăruit puteri morale spre a nu ne prăbuși în cele mai grele încercări. Cu înfrigurare, cu ultimele puteri ce ne rămîneau, cînd talazurile urii căutau să ne acopere, ne încleștam de ea, căci numai ea putea să ne călăuzească spre limanul suferințelor.

„Căci ea e viața noastră”. Ce farmec ar fi avut viața noastră fără comora învățăturii, din ale cărei bogății nesfîrșite ne împărțăm mereu? Ce sens ar fi avut calvarul nostru dacă în fața ochilor nu ne-ar fi fluturat mereu drapelul neîntînat de nici o picătură de singe, steagul pur al iubirii de oameni și de Dumnezeu, Tora?

Total, totul a izbutit să ne ia în decursul zăcîmăturii noastre trecut acei care de atîtea ori au crezut că ne-au nimicit. Un singur lucru n-au izbutit însă să ne smulgă, căci l-am păzit mai mult decît lumina ochilor: Cartea. În zadar ne-au sfîșiat trupurile, crezînd că astfel ne încredințează pieirii. Ei nu știau că viața noastră se află în altă parte, acolo unde pumnul lor n-a putut nicînd lovi. Săbiile lor n-au reușit nicodată să străpungă foliantele învățăturii.

Cum să n-o sîrutăm, cum să n-o îmbrățișăm? De cite ori n-a fost călcăta în picioare, terfelită, scuipată și batjocorită? De cite ori vilvătia urii n-a încercat să-i mistuie ființa? Toți dușmanii noștri,

(Continuare în pag. V-a)

Limbi vorbite de evrei

Istoria lingvistică a evreilor oglindește cu fidelitate dispersarea lor în lume. În antichitate ei au trăit în sfera arameică și influența acestei limbi asupra primei limbi a evreilor — ebraica — a fost atît de puternică încît unii au considerat-o drept o fuziune a limbii arameice cu cea canaanită. Durata folosirii exclusive a limbii ebraice nu corespunde întru totul cu perioada independenței celor care o foloseau. Nu corespunde nici cu perioada în care evreii au locuit în Eretz Israel, deoarece, încă cu cîteva secole înaintea erei actuale, limba ebraică a început să facă loc celei arameice, care s-a extins în vestul Asiei, inclusiv Iudeea.

Cu timpul s-au creat diferite forme evreiești ale arameicii, care au existat pînă în secolul al VII-lea. A supraviețuit doar una, vorbită în unele mici localități din Kurdistan, cunoscută sub numele de Jabali.

Cu mult înainte de sfîrșitul perioadei celui de-al doilea templu, evreii din lumea elenistică, din Balcani, Cipru, sudul Italiei, regiunea Mării Negre, au adoptat limba greacă Koînă. Forma evreiască a acestei Koînă, Ievanica, a continuat să fie folosită în unele regiuni din Balcani și Rhodos (limba iudeo-greacă). Cealaltă mare limbă a antichității clasice europene, latina, a jucat un rol mult mai important în istoria lingvisticii iudaice. Din ea au izvorît cinci dialecte evreiești, paralel cu limbile romanice creștine. Evreii se aflau în Italia din secolul I sau II înainte erei actuale și nu mult mai tîrziu s-au stabilit în sudul și apoi în nordul Franței. În aceste regiuni au luat ființă Italkia (limba iudeo-italiană), Suedita (iudeo-provensală) și Zarfatica iudeo-franceză.

În Peninsula iberică, prezența evreilor datează din primul secol al erei noastre. Aici s-a dezvoltat în est, limba catalanică, în vest portugheză și la mijloc Jidio sau Judezmo (ladîno). După expulzarea evre-

ilor din Peninsula iberică, Judezmo a fost transferat în diferite țări, mai ales din jurul Mării Mediterane.

La est de teritoriul limbilor romanice, limba germanică a dat naștere unei singure limbi evreiești: idiș. Ea s-a format printr-o fuziune a limbii arameice zarfatice, fie că au emigrat într-o regiune unde se vorbea germana, fie că trăiau într-o localitate cucerită de triburile germanice. Din perioada cuprînsă între epoca romanică și cea carolingeană, nu sînt date cu privire la evreii din Germania, astfel încît istoria lor începe în mod efectiv abia din secolul al IX-lea. Astfel, se cunoaște că primul stadiu al limbii idiș a fost dialectul Hochdeutsch, dar în actuala limbă idiș mai supraviețuiesc unele elemente de origine zarfatică.

În secolul al VII-lea a avut loc o modificare a limbilor în lumea orientală. Cînd arabii au cucerit o mare parte a Asiei occidentale, noua lor religie, islamismul, a fost adoptată de o mare parte a locuitorilor acestor regiuni și în același timp și limba și alfabetul arab. Evreii au adoptat și ei limba arabă, fără însă a-și abandona nici religia, nici alfabetul. Limba lor, arvica, era folosită pe un teritoriu vast. Ramurile ei cu caracterul cel mai deosebit sînt maaravica din nord-vestul Africii (iudeo-arabă) și maghrebiana (iudeo-berbera). Pe teritoriul Iranului evreii au creat limba parsică (iudeo-persană); în Asia centrală, în rîndurile populației tadjice a apărut limba bukarică; în Daghestan, populația Dagh Hurfut (evreii din munte) vorbesc limba tatică (iudeo-tatică). În sudul Caucazului și în Georgia s-a dezvoltat o limbă ne-semită: gruzina, iar mai spre vest evreii vorbesc o altă limbă, de asemenea ne-semită: crimceak, un dialect al limbii turce. Karaïții au avut limbi proprii: A.B.

(Continuare în pag. II-a)

DOUĂ MILIOANE DOCUMENTE ANTINAZISTE

Săptămînalul londonez „Observer” a consacrat recent un comentariu cunoscutului institut de documentare „Wiener Library”.

Înființată în 1933, ca un serviciu al lui „Jewish Central Information Office”, arhiva Wiener — purtînd numele fondatorului ei, dr. Alfred Wiener — avea drept scop colectarea de documente privind atrocitățile ce se comiteau în Germania nazistă. Dr. Wiener, a fost — după primul război mondial — secretar al lui „Centralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens” (Asociația centrală a cetățenilor germani de religie iudaică). De la început și-a dat seama de pericolul pe care îl reprezintă venirea la putere a hitleristilor; refugiat la Amsterdam a înființat acolo, împreună cu prof. David Cohen, „Jewish Central Information Office”. Documentele colecționate de arhiva Oficiului erau făcute cunoscut publicului larg în

vederea demascării nazismului. Printre altele, arhiva Wiener deține una din cele mai complete colecții de documente privind fărmoasa „Noapte de cristal” din noiembrie 1938.

Cu timpul, documentarea s-a extins, devenind o instituție de sine stătătoare. În 1939, după izbucnirea celui de al doilea război mondial, sediul a fost mutat la Londra. Sub conducerea dr-ului Wiener s-a continuat acțiunea de colectare a documentelor privind atrocitățile naziste în tot cursul celui de al doilea război mondial. Cu prilejul procesului criminalilor de război de la Nürnberg, tribunalul internațional a făcut apel la documentele aflate în arhiva Wiener și, drept recunoștință a ajutorului primit din partea acestuia, s-a dispus să se predea arhivei copii după toată arhiva care a servit procesului. Activitatea instituției a continuat și după 1945, documentarea incluzînd și piese

referitoare la neo-nazism și neo-fascism, dar în special cu privire la holocaust.

Amplourea pe care o are astăzi „Wiener Library” este oglindită de cîteva cifre, publicate în „Observer”: biblioteca dispune de 82 000 volume; există două milioane de documente și extrase din ziare, documente al căror număr crește mereu, întrucît Wiener Library este abonată la 150 ziare și publicații. Numai cu privire la procesul de la Nürnberg, arhiva dispune de 40 000 de documente, unele dintre acestea nefiînd publicate nicăieri pînă în prezent. Toate cărțile, publicațiile și documentele sînt clasificate astfel că pot fi lesne cercetate.

Din 1946 pînă în 1965 institutul a editat și un Buletin bilunar (The Wiener Library Bulletin). Aceste buletine reprezintă ele însele o importantă lucrare de documentare. În 1964, după ce dr. Alfred Wiener a încetat din viață, direcția lui „Wiener Library” a fost preluată de d. Walter Z. Laqueur. În 1969, noul director a început editarea unor cataloage, veritabile monografii ale arhivei Wiener. Pînă în prezent au apărut 4 asemenea volume.

Deși caracterul specific al instituției s-a păstrat, domeniile de cuprindere s-au lărgit. Cercetătorii, studenții, publiciștii vin să se documenteze aici în diverse probleme. De pildă, postul de radio B.B.C. a difuzat o emisiune de circa o oră consacrată incendiului Reichstagului realizată exclusiv pe baza materialului aflat la „Wiener Library”. Se menționează, de asemenea, că o tînră care pregătea teza de doctorat la universitatea din Manchester avînd ca temă „Poziția femeii în republica de la Weimar” a găsit aici material documentar pentru redactarea unui volum de 400 de pagini.

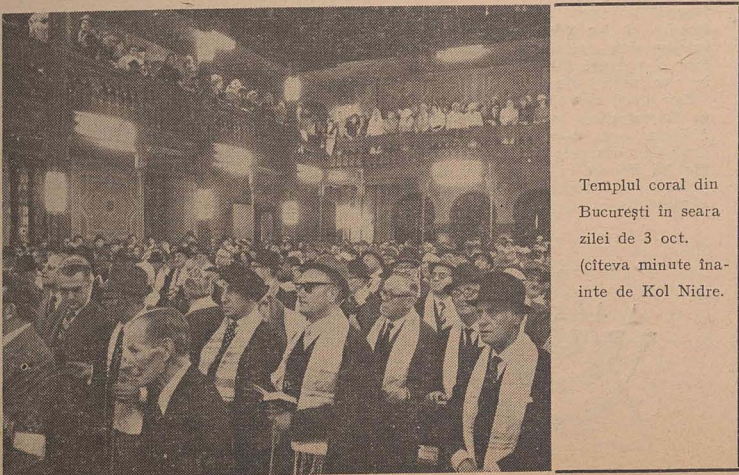
Exemplele ar putea fi multiplicare. Pentru păstrarea inestimabilului tezaur documentar și coordonarea activității viitoare a arhivei Wiener s-a constituit la Londra asociația „Prietenii lui Wiener Library”.

Zile de Sucoț...

Și în acest an, porunca biblică adresată credincioșilor de a locui în suca șapte zile, în amintirea corturilor în care s-au adăpostit strămoșii la ieșirea din Mîttraim, a fost îndeplinită în obșteea noastră. În curtea sinagogii Malbim, a Sinagogii Mari etc au fost amenajate sucoț pentru enoriași. Deosebită prin mărimea și frumusețea ei a fost și în acest an suca din curtea Templului coral. Aici, în zilele acestei sărbători, enoriașii sfințitului lăcaș au luat loc în jurul meselor, ca invitați la Kiduș ai Eminentei Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen, care a rostit *Divre Tora*, înțelepte cuvinte de comentare a învățăturii.

În acest șirag ales, o strălucire aparte a avut seara de sîmbătă 9 octombrie, cînd Eminentă Sa și ceilalți conducători ai obșteii au sărbătorit împreună cu cursanții de la Talmud Tora *Simhat beith haoseva*, sărbătoarea apei și a belșugului. Adresîndu-se tinerilor membri ai obșteii, păstorul nostru spiritual a înfățișat semnificația acestei sărbători, natura generoasă a iudaismului, care prețuiește atît relectele spiritului, cît și cele ale ogorului.

Corul dirijat de d. V. Scolnik a executat un bogat program adecvat acestei frumoase sărbători.

Templul coral din București în seara zilei de 3 oct. (cîteva minute înainte de Kol Nidre.

O voce în întineric

Reînfrînirea cu filmul lui Charlie Chaplin „Dictatorul” ne-a dat ocazia să privim dintr-o perspectivă îmbogățită această operă. De la premiera mondială a filmului, care a avut loc la 15 octombrie 1940 și până astăzi, cariera cinematografică a marelui artist a cunoscut culmi de desăvârșire, perioade de criză, conflicte ce au pus într-o lumină puternică calitatea umană a celui care a creat cel mai uman personaj modern. De la premieră s-au petrecut, de asemeni, pe glob evenimente ce au confirmat temerile marelui artist în fața barbariei naziste, ale cărei aspecte ridicole le-a satirizat. Dar filmul impune o clipă de meditație în plus, ținând seama de criticile ce i s-au adus la timpul său, ca și de semnificațiile deosebite pe care le reprezintă în ansamblul creației chapliene.

El este, fără îndoială, filmul de cea mai elocventă atitudine, ridicându-se împotriva ultragierii omului pe motivul rasei, a înlocuirii brutale a gândirii prin formule și slogane. Criticii au apreciat mai puțin satira decât partea lirică, considerând că desfigurarea morală a lui Hitler și acoliților săi nu primise în acest film un portret pe măsură. Observația pare îndreptățită pentru oricine a văzut filmul. În același timp, trebuie înțelese împrejurările în care a fost realizat. Erau primii ani după venirea la putere a hitleiștilor, când pe lângă vocile pline de înjurare ale unor oameni lucizi se făceau auzite și păreri liniștitoare provenind din convingerea că rasismul și antisemitismul nu pot avea sorți de izbândă într-o lume civilizată. Chaplin se simțea însă profund afectat de campania deșănțată rasială pornită în cel de-al treilea Reich. Subiectul filmului s-a cointă în anul 1937, deci nu mulți ani după instaurarea hitlerismului. Biograful lui Charlie Chaplin, criticul Pierre Leprohon scrie: „În fața acestei caricaturi (ca odinioară cel slab răzbutat de resentimentele nepotolite), omul, în general și evreul, în particular, trebuie să se fi simțit eliberați. Și în numele unuia și în numele celuilalt, micul comedian din ghetoul londonez trebuie să lupte cu armele geniului său.”

În 1945, la relansarea „Dictatorului” în Europa, criticii filmului și-au văzut reconfirmate unele opinii. Pentru lumea abia ieșită din iadul lagărelor și crematoriilor, caricatura nazismului, așa cum fusese realizată în filmul lui Chaplin, era doar o palidă însemnare pe o lungă listă de crime. Era ca o glumă venită prea târziu când se numărau morții și nimeni nu mai putea să ridă. Criticii avertizau însă că în acel moment orice apreciere era pripită, făcută la temperatura înaltă a impresiilor imediate și că filmul mai avea nevoie de timp pentru a-și impune valoarea. Într-adevăr „Dictatorul” s-a înscris, curind, printre operele de frunte create de Chaplin. Timpul a relevat și justificat intențiile sale; el a vrut să creeze un portret al urii organizate și al opoziției dintre omie și neomie, dar și o comedie cu haz în stare să emoționeze. O prelungire, de fapt, a eternului vis de fericire al eroului său, aici personificat prin bărbierul modest din ghetoul împins, de mîna destinului, să se confrunte și să-l înfrunte pe dictatorul rasist. Într-o subtilă analiză a filmului, Jean Mitry observa că personajul Hynkel, caricatura vie a lui Hitler, este un anti-Charlot în forma sa cea mai brută, de două ori inamic al visătorului, ca om și ca evreu. Fără să

fie o capodoperă, filmul este unul din cele mai bogate și complete creații ale genului, prin prezența, în dublu plan concret, a actorului; cel poetic și ironic al lui Charlot și cel satiric și burlesc al lui Hynkel. Chaplin a urmărit să surprindă nu atât faptele în sine, cât starea de spirit a situației în care oameni asupra-precie alți oameni, în care întinerul încearcă să alunge speranța. Este o altă formă a luptei dintre David și Goliath, în care triumful rezultă din superioritatea morală și voința omului mărunț, înzestrat cu harurile bunătații.

S-a comentat pe larg originalitatea filmului, exprimată în multiple forme ale comicului de situație, prin dans, mimică și prin participarea obiectelor neînșuflețite în acțiune. Un moment de referință pentru arta lui Chaplin este cel al discursului rostit de bărbierul luat drept Hynkel de către oamenii acestuia, din cauza asemănării dintre cei doi. Din cuvântarea dictatorului, Chaplin a scos cuvintele, înlocuindu-le cu un amestec de frînturi în idiş, germană și un argou londonez, sugerînd limbajul forței brutale, situat în afara oricărui sistem de gândire. Pentru cel năpăstuit, tribuna este însă locul de unde își poate rosti strigătul de protest și de speranță. Discursul lui Chaplin din finalul filmului „Dictatorul” este un apel către oameni, demn de a figura în literatura polemică a anilor întunecați ai fascismului, prin chemarea la înfrîngerea tuturor oamenilor împotriva forțelor răului. Discursul este și o analiză a situației decenului patru, făcută în termeni simpli și accesibili tuturor. La începutul discursului Chaplin spune: „Imi pare rău, dar nu doresc să fiu împărat. Nu-i treaba mea. Nu vreau nici să crumesc, nici să cuceresc, fie ce-o fi. Mi-ar plăcea să ajut pe fiecare, cît îmi stă în puteri: pe creștini, ca și pe evrei, pe negri ca și pe albi. Toți nutrim dorința de a ne ajuta unul pe altul. Așa sînt oamenii civilizați. Nu vrem să ne disprețuim și să ne urim unii pe alții. Bunul nostru pămint este bogat și poate hrăni pe fiecare. Calea vieții poate fi liberă și minunată, dar noi am pierdut această cale. Lăcomia a otrăvit sufletele oamenilor, a împrejmuțit lumea într-un cerc de ură și ne-a făcut să intrăm în „pas de gîscă” în mizerie și sînge. Am făcut să crească viteza dar sintem sclavi ei.”

Ultima parte, cea mai emoționantă, a discursului a stîrnit comentarii controversate. El se adresează Hannei, fata pe care o iubea, chemînd-o să se încreadă în viitorul omenirii. Numele iubitei este același cu al mamei lui Chaplin, fiindcă a cărei amintire sacră l-a însoțit toată viața. Au fost unii care au văzut în această asemănare de nume doar o mustre adresată, în numele mamei, aceluia dintre femei care nu se ridică la înălțimea misiunii lor morale. Alții, în schimb, au înțeles că Chaplin evocă prin numele mamei, a cărei origine evreiască dădea un contur și mai tragic suferințelor umane, amintirea propriei copilării, puritatea ei neîntinată... De altfel, acesta a fost și unul din argumentele istoricului José A. Franca în caracterizarea personajului Charlot: sugesție a „genezei unei persecuții lungi, aproape neîntrerupte” redevenind însă, de fiecare dată, după fiecare înfrîngere, el însuși. „Acesta este și victoria lui de neprețuit.

C. ISAC

Varia — Varia

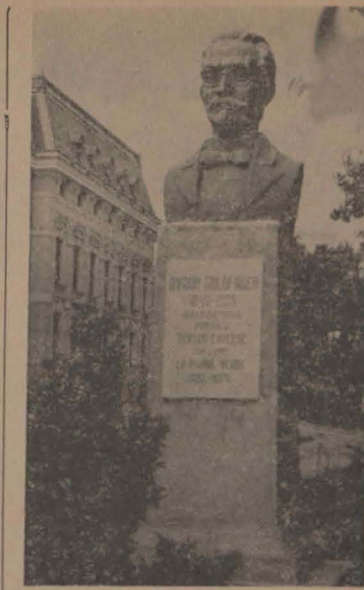
BERTOLD BRECHT
ȘI INSPIRAȚIILE BIBLICE

S-au împlinit recent 20 de ani de la moartea lui Bertold Brecht. Prilej de rememorare a unor evenimente din viața autorului și de noi comentarii privind bogata sa operă dramatică. S-a amintit, printre altele, că, în 1933 — când, din cauza urgiei naziste, Brecht a fost nevoit să se expatrieze — prietenii săi au transportat din Augsburg la Darmstadt un coș întreg cu manuscrise, sperînd astfel să le salveze. Dar, din păcate, incendiilor provocate de bombardamente în cursul celui de al doilea război mondial la Darmstadt, le-a căzut pradă și acest coș cu manuscrise.

Este probabil, consideră dr. Hans Otto Münsterer, prieten din tinerețe al lui Brecht, că atunci s-a pierdut și drama „Regele David” din care Brecht i-a citit cîndva fragmente. Era, scrie Münsterer, o dramă de inspirație biblică, în cel mai curat înțeles al cuvîntului. De altfel, însuși debutul său, la o vîrstă

frageă — avea numai 15 ani — Brecht și l-a făcut cu o piesă într-un act, intitulată „Biblia”. Citate și referiri biblice se găsesc și în alte lucrări ale lui Brecht.

Dar dacă drama „Regele David” ar fi fost dusă la capăt, consideră Münsterer, ea n-ar fi reprezentat doar una din cele mai mari creații ale lui Brecht ci „s-ar fi numărat printre capodoperile dramaturgiei germane”.

ACT DE CULTURĂ — La Iași pe locul unde a fost cîndva grădina Pomul Verde se află azi un bust al lui Avram Goldfaden, ctitorul teatrului idiş.

Limbi vorbite de evrei

(Urmare din pag. I-a)

karaito-arvică în nord-estul Africii și karaito-ievanică în Bizanț.

În decursul istoriei s-au format în permanență limbi noi, cauzele fiind aceleași: migrația care înlocuiește separația de teritoriul pe care se vorbește limba respectivă și amestecul populației prin cuceriri sau întrepătrundere pașnică. Dintre acestea, în istoria lingvistică evreiești numai migrația a jucat un rol determinant. Dar, după ce răspîndirea a fost, în mare, terminată, migrații ulterioare au avut rareori influență asupra evoluției lingvistice.

Limba este în funcție de viața unei colectivități. Colectivitatea evreiască este o creație a religiei iudaice. Cum limbile evreiești sînt o creație a factorului religios care determină crearea colectivităților, ele au aceste trăsături comune: conțin elemente ebraice și arameice; sînt scrise cu alfabetul ebraic; au la origine ortografia talmudică.

Elementele ebraice și arameice din limbile evreiești sînt o parte dintr-o evoluție neîntreruptă în vorbire și scris, ele reprezintă stadiul lingvistic actual al unui proces continuu care nu a pierdut niciodată legătura cu limba Bibliei, a Misnei, Gemarei și Midrașului. Cu alte cuvinte, ele sînt legate de sfera religiei, de iudaism. Aceste elemente pot fi găsite nu numai în vocabularul limbilor evreiești, ci și în morfologia și sintaxa lor.

Dintre toate limbile vorbite de-a lungul istoriei de evrei, cea idiş a cunoscut cea mai mare răspîndire. În ajunul celui de-al doilea război mondial, 11 milioane de oameni vorbeau idiş. Holocaustul a redus în mod tragic această cifră. Și azi, printre evreii askenazi, cunosători ai mai multor limbi, idişul continuă să fie răspîndit ca o a doua limbă. Deși folosirea ei uzuală este în declin, interesul pentru ea, atât sentimental cît și intelectual, continuă a se menține.

Dacă în cursul celor o mie de ani de existență, idişul a suferit unele diferențieri datorită marii sale răspîndiri teritoriale, în schimb el a rămas neschimbat în comunicările scrise. Acest lucru este valabil pentru vechea limbă literară care a preocupat pînă la începutul secolului al XIX-lea, cît și pentru limba idiş modernă, care a apărut pe la mijlocul acestui secol.

Dar cea mai surprinzătoare realitate în domeniul lingvistic este, neîndoios, renașterea limbii ebraice. Deși ea nu a încetat nici un moment să fie utilizată de evrei, deosebi în sfera religioasă, revenirea ei ca limbă vorbită în viața de fiecare zi se plasează la începutul acestui secol. Avînd ca fond lexical de bază cuvintele cuprinse în Biblie și Talmud, ebraica s-a îmbogățit și continuă a se îmbogăți cu termeni și expresii moderne, cerute de ritmul vieții contemporane, fiind azi vorbită de milioane de evrei în Israel și în marile colectivități evreiești din lume.

OBSERVAȚII ASTRONOMICE

La cea de-a 16-a Adunare generală a Uniunii Astronomice Internaționale, care s-a desfășurat recent la Grenoble, s-a dat o apreciere deosebită contribuției specialiștilor de la Observatorul astronomic din București la realizarea programului internațional „Catalogul de stele slabe”. În raportul prezentat cu acest prilej de coordonatorul programului, s-arătat că, din punct de vedere numeric și calitativ, prin cele peste 4 000 de observații efectuate pînă acum asupra asteroizilor, România se situează pe primul loc, dintr-un număr de circa 20 de țări.

TRACTORUL „TIH—445”

Tractorul „TIH—445” află în fabricație de serie la întreprinderea „7 NOIEMBRIE” din Craiova a obținut medalia de aur la Tîrgul Internațional de la Brno (R. S. Cehoslovacă), cel dintîi trofeu ce i s-a atribuit de la intrarea în producție. Realizatorii săi au reușit să îmbunătățească parametrii funcționali, astfel că mai mult de două treimi din tractoarele fabricate la întreprinderea craioveană să fie solicitate la export.

FESTIVALUL NAȚIONAL DE FOLCLOR

Cea de a 12-a ediție a Festivalului național de folclor s-a încheiat, după o lună și jumătate de desfășurare. Aproximativ 60 000 de turiști români și străini au asistat la cele 52 de spectacole prezentate în cadrul acestui adevărat „maraton” folcloric de către ansambluri reprezentative din întreaga țară. Festivalul s-a desfășurat în stațiunile de pe litoral.

MILIOANE kWh

Hydrocentrala de la Porțile de Fier a livrat cel de-al 300-lea milion kilowatt/oră energie electrică peste sarcinile de plan venite de la începutul anului. Succesul are la bază acțiunile întreprinse pentru folosirea agregatelor la indicii tehnico-economici cît mai ridicați, pentru o bună corelare a lucrărilor de revizii și reparații cu potențialul energetic al Dunării și scurtarea timpului de staționare la astfel de operații.

DOCUMENTE INEDITE

Peste 5 000 de documente inedite au intrat de la începutul anului și pînă acum în patrimoniul Direcției Generale a Arhivelor Statului. Dintre acestea se remarcă pentru valoarea lor documentară deosebită 3 hrisoave emise la Tîrgoviște în anii 1643, 1648 și 1651 de domnitorul Țării Românești, Matei Basarab și purtînd semnătura originală a acestuia. Aceste documente fac, printre altele, referiri la unele documente mai vechi, necunoscute pînă acum, cum ar fi un hrisov emis de Neagoe Basarab în anul 1517. Deosebit de valoroase sînt și cele două hrisoave originale emise în anii 1680 și 1685 în cancelaria domnitorului Șerban Cantacuzino.

Centenarul unei comunități

Comunitatea evreilor din Anvers a sărbătorit, nu de mult, împlinirea a 100 de ani de la obținerea personalității juridice. (Prin decret regal, în anul 1876 se acordă personalitate juridică comunităților evreiești din Belgia, statuându-se în acest fel legalitatea tuturor instituțiilor de cult, cultură și asistență socială pendinte de comunități. În fapt, decretul venea să consacre egalitatea în drepturi și obligații a tuturor cetățenilor, fără deosebire de limbă, credință sau apartenență etnică prevăzute de constituția adoptată cu șase ani mai înainte).

Pe teritoriul actualului regat al Belgiei s-a semnalat existența evreilor încă de prin veacul al II-lea al erei moderne. Ei erau meseriași și neguțatori, cițiva au ajuns să ocupe dregătorii în administrația romană. După prăbușirea imperiului și instaurarea feudalismului, situația a devenit mai critică; totuși — în comparație cu ceea ce se petrecea în alte părți — aici viața evreilor era oarecum suportabilă. Mai tolerantă, populația locală nu aplica cu strânsă impusa decretelor anti-evreiești ale stăpînitorilor. De pildă, cînd ducele Henric al III-lea a ordonat expulzarea evreilor din provincia Brabant — în anul 1261 — ordinul n-a fost pus în aplicare. Consultat cîndva, Thomas d'Aquino recomandă ca evreii să fie supuși unor impozite moderate, dîndu-li-se posibilitatea să ducă un trai decent. Au existat însă și perioade crîncene, masacrarea evreilor din Louvain (1309), pogromurile din anii 1348—1349 care au dus la nimicirea comunităților din Brabant, prigoana întinzîndu-se și la Anvers.

Începînd de prin secolul XVI se constată din nou o creștere a colectivității evreiești în Țările de Jos. Mulți veneau din Portugalia: unii, ca de exemplu viitorul duce de Naxos, Joseph Nassi sau fizicianul Amatus Lusitanus socoteau Anversul doar un popas în drumul lor spre porturile orientale; alții însă au rămas și au constituit comunitatea evreilor din Belgia. O dată cu ocuparea lor de către armatele revoluționare franceze, aceste comunități au cunoscut o perioadă de relativă liniște. S-a acordat dreptul de stabilire liberă la Bruxelles și Anvers iar în 1831 — cînd Belgia și-a cucerit independența — s-a adoptat o constituție care asigura pacea religioasă; religia iudaică a fost și ea recunoscută oficial. Așa a început să se dezvolte o viață comunitară, organizîndu-se un Consistoriu central israelit.

În 1876, adică la acordarea personalității juridice, comunitatea din Anvers număra cam 2000 de suflete. Prima sinagogă fusese ridicată aici cu 14 ani înainte de obținerea personalității juridice.

Pentru cei 100 000 de evrei (din care 20 000 refugiați din Germania hitleristă) care trăiau în Belgia în preajma celui de al doilea război mondial, anul 1940 — anul invaziei naziste — a însemnat, ca și pentru coreligionarii lor din toate țările ocupate, începutul calvarului. Inregistrarea, stampilarea actelor de identitate, interdicția de circulație, izolarea în anumite cartiere, portul stelei galbene, internarea în lagăre și — în cele din urmă — deportările spre lagărele de exterminare sînt binecunoscutele etape spre „soluția finală”. O vreme administrația belgiană a încercat să se opună sau măcar să tempereze ordinele ocupanților. Populația belgiană s-a dovedit solidară și, în multe cazuri, a fraternizat cu cei oprimăți.

Fasciștii au preluat însă ei înșiși aplicarea măsurilor anti-evreiești. În același timp a crescut și mișcarea de rezistență cuprinzînd în rîndurile ei și numeroși evrei. Unii din cei chemați la muncă forțată refuzau să se prezinte, alții fugeau de la centrele de adunare, fiind acușși adesea de concetățenii lor belgieni. Au fost organizate acțiuni de salvare a celor amenințați cu deportarea. Se apreciază că, datorită acestei inițiative patriotice, peste 10 000 adulți și 3 000 copii au fost salvați. Au fost cazuri cînd convoaie de deportați au fost atacate de patrioți, făcîndu-se astfel evadarea mai multor sute din cei ce urmau să fie transportați în lagărele de concentrare.

După căderea nazismului a început și perioada de refacere a colectivității evreiești din Belgia. În prezent, în această țară există 12 comunități, asociate la Consistoriu central cu sediul la Bruxelles, numărînd în total cam 40 000 membri. Comunitatea din Anvers este una din cele mai mari (13 000 membri). În oraș funcționează 3 mari sinagogi și alte case de rugăciune aparținînd celor 3 comunități recunoscute. Există mai multe așezăminte de cult, cultură și asistență socială în cadrul cărora cele trei comunități colaborează.

meridiane

EVREII DIN ȚARA GALILOR

Urme ale unor prezențe evreiești în Țara Galilor datează de prin anul 1749, cînd un evreu originar din Germania, David Michael, s-a stabilit la Haverfordwest. S-ar părea că au existat evrei și în nordul Țării Galilor dar nu și o viață comunitară. Fiul acestui David Michael, Levi, a fost primul evreu născut în Wales. În anul 1760 el s-a stabilit la Swansea, fiind urmat de alți coreligionari. În anul 1768 li s-a acordat o parcelă în cimitirul orașului. Al doilea oraș în care se poate vorbi de o comunitate evreiască este Cardiff — comunitatea datînd din anul 1840.

Începînd din anul 1880 există comunități evreiești în aproape fiecare localitate din Wales. Orașe ca Aberavon, Aberdare, Abertillery, Bridgend, Ebbe, Vale, Pontypridd au devenit nume familiare în anurile obștei evreiești din Anglia.

Unele familii evreiești s-au stabilit și în lungul coastei nordice a Wales-ului, mici obști existînd pînă astăzi în orașele Bangor, Llandudno, Colwyn Bey și Rhyl. Istoria se repetă, cu mici variații în diferitele orașe din sudul Țării Galilor. Ici, colo, cîte o sinagogă aminteste de o comunitate de altădată, azi dispărută. Căminele și văile inverzite din sudul Wales-ului evocă vizitatorului o altă epocă. În fața ochilor apare o figură încovoată sub greutatea bocelei ce o poartă în spinare. Și la marginea satului de minerii, este asaltat de copii: „A venit negustorul pe ambulant!” Era primul evreu stabilit pe aceste meleaguri. Șase zile omul cu treiera cu marfa sa așezările de minerii, iar vineri se îndrepta spre casa și familia sa.

De multe ori acest umil negustor ambulant era un evreu învățat și printre puținele lucruri ce le adusesse din locurile sale de baștină se aflau frumosele volume ale Talmudului. A adus cu sine și dorința de a respecta legea sfîntă, oricît de greu ar fi fost și oricîte dificultăți ar fi întîmpinat. Și dacă se întîmpla ca Săbățul l-a prins în drum, își lăsa boceleta și banii pe masa unui prieten minner, fiind sigur că duminica le va găsi intacte în același loc. Mai tîrziu, el și coreligionarii săi au angajat un haham care le asigura carnea kașer și oficia la căsătorii și înmormîntări; același sohet îi iniția pe copii în învățătura străbună. Adesea, sohetul și clasele de ebraică precedau în multe comunități clădirea sinagogii. În cazul comunităților prea mici, care nu puteau să adune banii trebuitori pentru plata hahamului, copiii străbăteau vîi și coline de trei și patru ori pe săptămîină pînă la cel mai apropiat heder. Și aceasta fie vară, fie iarnă, pe ploaie sau vînt.

Evreii din aceste regiuni erau obișnuși cu mersul pe jos. O datorie sfîntă era aceea de a-și conduce morții pe ultimul drum, și și-o îndeplineau cu sfîntenie. Existau numai 3 cimitire: în Swansea, Cardiff și Merthyr Tydfil, cel din Brynmawr a fost înființat de-abia în 1920. După ceremonie, întreaga comunitate făcea pe jos același drum în sens invers.

Oare toți noi veniți erau negustori ambulanti? Desigur că nu, mulți dintre ei lucrau în minele de cărbuni și oțel, alții la cuptoarele de fontă. Erau fii muncitorilor imigranți și asemeni părinților respectau obiceiurile străbune. Evrei mineri se mai aflau și în alte localități ca Brynmawr. În localitatea Merthyr exista un grup de *hasidim* care lucrau la uzinele de oțel.

Cu timpul, mulți dintre negustorii ambulanti au evoluat, punînd bazele unor firme cu sediul, în special, la Cardiff; alții ocupîndu-se de agricultură, au achiziționat terenuri pe care au creat ferme prospere. Relațiile cu restul populației au fost și sînt de apreciere, încredere și respect reciproc.

Dar evoluția implacabilă și-a spus și aici cuvîntul și locuitorii văilor s-au în-

dreptat spre mările oraș Cardiff, unde există o comunitate de 2 500 de evrei.

Rabinul comunității este conducătorul spiritual al obștei, pe care o păstorește din anul 1945.

Ultima mărturie

Fred Buckheim s-a născut la Wetter, un orașel vest-german, în districtul Biedenkopf, înconjurat de păduri, care se mîndrește cu un trecut de peste 1 200 de ani. Alungat de hitleriști, Buckheim s-a refugiat în Anglia; în timpul războiului s-a angajat ca voluntar în armata britanică și, în 1945, a revenit cu trupele aliate victorioase în Germania occidentală. După o scurtă ședere la Hamburg, în 1952, s-a reîntors în orașul natal.

Străvechiul Wetter a avut o colectivitate evreiască despre care există mărturie încă din sec. XVI. Una din aceste mărturii o constituie vechiul cimitir de la marginea orașelului, la intrarea în pădure, în care se mai pot vedea — ici și colo — resturi de monumente funerare, pe care o literă sau două ebraice, o dată ștearsă și greu descriptibilă, precum și 58 de monumente mai bine păstrate, aparținînd perioadei 1889—1930, și care atestă existența respectivei comunități. La venirea hitleriștilor la putere, în Wetter se mai aflau 28 de familii evreiești, în total 100 de suflete. În mijlocul orașelului, pe o străduță îngustă, înghesuită între alte case cu aspect specific burgurilor, o mică sinagogă. Nici ea n-a scăpat urgiei „Nopții de Cristal”. Imobilul a fost devastat, obiectele de cult profanate și furtuite. Casa n-a fost arsă datorită faptului că densitatea clădirilor ridica primejdia generalizării incendiului. Apoi, la Wetter n-a mai rămas nici un evreu.

Cînd, în 1952, Fred Buckheim a revenit în oraș, unii din concetățenii l-au salutată cu emoție. Și-au amintit de părinții lui, de atîția alți locuitori a căror cenuse a fost probabil pulverizat pe întinsul lagărelor morții. Primăria i-a făcut în dar clădirea vechii sinagogi care, timp de aproape 40 de ani servise drept depozit. Buckheim a reparat-o și a amenajat și locuință și casă de rugăciuni pentru un singur credincios. La Wetter el era singurul locuitor evreu și rar se a-bătea pe acolo un coreligionar. Dar Fred Buckheim n-a trăit izolat, a luat parte activă la desfășurarea vieții cultural-sociale a orașului; se bucura de stima și prețuirea concetățenilor.

Nu de mult a încetat din viață. Rămășițele sale pămîntești se odihnesc în vechiul cimitir în care, din 1930, nu mai fusese înhumat nici-meni. Aproape întreg orașelul a luat parte la înmormîntare. Și astfel în străvechiul cimitir din marginea pădurii de la Wetter a apărut o ultimă mărturie despre trecerea unei colectivități evreiești pe aceste meleaguri.

... ȘI DIN SURINAM

Profesorul Gustav Bohm din Olanda a întreprins o serie de cercetări în Surinam (fosta Guyana olandeză) în legătură cu primele sinagogi din această țară. La circa 50 km de Paramaribo, capitala Surinam-ului, într-o regiune care încă în secolul XVIII era cunoscută sub denumirea Jodensavanna (Savana iudaică) se află ruinele unei vechi sinagogi, considerată a fi primul lăcaș evreiesc de rugăciune ridicat pe acest teritoriu.

De altfel, este istoricește cunoscut că, în jurul anului 1650 — într-o scriere rabbinică se precizează chiar anul 1643 — un grup de evrei proveniți din Brazilia s-a stabilit în Surinam, introducînd acolo, pentru prima oară, cultivarea trestiei de zahăr. Un al doilea grup a sosit aici în 1652, venind direct din Anglia (Brazilia — ca și Surinamul — se afla, pe atunci, sub dominație engleză). Acest al doilea grup avea sprijinul lordului Willoughby of Parham, guvernator local, care intenționa să crezieze aici, în Jodensavanna, o așezare stabilă. Un al treilea grup, constituit în special din evrei care au fugit din Portugalia din cauza inchiiziției și care hotărîse să se stabilească în Brazilia, condus de Josef Nunez de Fonseca, cunoscut sub numele de David Nassi, a ajuns — cam prin 1666 — tot în Surinam.

Ocupația de predicție a evreilor de aici era agricultura. Plantațiile de trestie de zahăr erau, aproape în exclusivitate, organizate de imigranți evrei. Autoritățile au încurajat această activitate și au asigurat libera exercitare a tradițiilor religioase, decretînd că toți evreii care sosesc în Surinam vor fi considerați supuși ai coroanei britanice și se vor bucura de regimul de toleranță aplicat în teritoriile aflate sub oblăduirea Marii Britanii. Cînd, în 1667, Surinamul a trecut sub administrația olandeză o parte din evrei a părăsit țara, deși noile autorități nu au adus știrbirea drepturilor cîpătate anterior. Într-un document datînd din anul 1694 se menționează că în Surinam ar trăi 92 de familii evreiești însumînd 570 de persoane. Din anumite izvoare se arată că ar fi existat comunități separate, una sefară și alta askenazită.

Pînă spre mijlocul secolului XVIII situația evreilor din Surinam a fost înflăcătoare. În special comunitatea askenazită a crescut numericeste și s-a impus. Congregația ei, Neve Șalom ajunsese să numere aproape 2 000 de suflete. Prin anul 1825 a început însă declinul comunităților evreiești din Surinam. Autoritățile au impus anumite restricții în ce privește proprietatea asupra plantațiilor cît și cu privire la exercitarea tradițiilor religioase. În același timp a intervenit și o criză în domeniul zahărului, ceea ce a dus la sărăcirea proprietarilor de plantații de trestie de zahăr. O parte din cei ce aparțineau comunității askenazite a părăsit țara, alta s-a strămutat la Paramaribo. A fost construită, în oraș, o nouă sinagogă. Cea de la Jodensavanna — ale cărei ruine formează obiectul cercetărilor lui Gustav Bohm — fiind distrusă de incendiu încă în 1832. Colectivitatea evreiască din Surinam a continuat să descrească, astfel că la începutul actualului secol se mai aflau acolo doar 800 de membri.

Cu toate că în timpul celui de al doilea război mondial au sosit în Surinam un număr de evrei refugiați din țările vest-europene ocupate de nașiști, în prezent comunitatea de acolo nu trece de 500 de membri. Cele două congregații, cea askenazită — Neve Șalom — și cea sefară — Zedek Veșalom — continuă să funcționeze; există, de asemenea, un centru comunitar care coordonează activitatea pe tărîmul asistenței sociale și a altor probleme de interes obștesc a ambelor congregații.

CARNET

Moșu' Herman

La vârsta de 100 de ani (1973) cu unul din strănepoți.

— Cîți ani aveți, domnule Șveifeld?
— 103. Poftim buletinul: sînt născut la 20 august 1873.
— Și cum merge?
— Pînă la o sută de ani a mers bine... De cîțiva ani merge însă mai greu...
— Totuși vîd că auziți, vedeți, șineți mințe, umblați pe picioare... Apropos, ce treburi v-au adus la comunitate?

— Am venit să discut cu domnul președinte Segal plata cantorului sinagogii noastre, „Credința”. Știți, aia de pe strada Toneanu 18.

— Și cu ce ați venit pînă aici?
— Cu tramvaiul 16. Stația e foarte aproape de casă...

— Și la sinagogă cînd ați fost ultima oară, domnule Șveifeld?
— De Iom Kipur. Am stat pînă la Izkor. Dar de ce mă iei cu „domnu' Șveifeld”? Spune-mi, mai bine moșu' Herman, ca toată lumea. Așa mă cunoaște lumea în cartierul meu din Colentina, unde am avut atelier de tinichigerie din anul douăzeci și ceva.

— Bine, moșu' Herman, dacă vrei d-ta... Dar convorbirea noastră nu te obosește?

— Cîtuși de pușin. Mai cu seamă că mi-a spus domnu Segal că vrei să scrii despre mine... Chiar sînt curios să citesc, că sînt și eu abonat la revista noastră.

— Și în afară de revistă? Te uști pe vreun ziar?
— Desigur: citesc „România liberă”.

— Bravo... Uite moșu' Herman, aș fi curios să știu dacă-ți amintești cînd te-ai urcat ultima dată pe un acoperiș...
— Sigur că-mi amintesc. Asta a fost acum 10—12 ani, trecusem de 90 și m-am urcat să repar acoperișul Sinagogii Mari. Dar nu știu cum a aflat Șef rabinul Rosen și m-a chemat să-mi spună că de aici încolo mă oprește...

— Și prima dată?
— La vârsta de 11 ani... La Birlad, că eu acolo-s născut.

— Și tatăl d-tale?
— Tot la Birlad. Il chema Moişe și era haham.

— Și la ce vîrstă a murit?
— Tata a murit tînăr. Nu împlinise nici 70 de tni.

— Și în afară de d-ta, a avut și alți copii?
— 12. De aceea m-a dat de mic la meserie. La unul Marcu Stanislav, el mi-a pus ciocanul în mînă. La 17 ani aveam de-acu atelierul meu. Un atelier mic, în care lucram oamenilor lighene, cazane și altele... Reparaiți. Dar lucrul de bază era acoperirea caselor. Cîte case, sinagogi și biserici am acoperit!...

— Și la București cînd ai venit?
— După primul război mondial... Îndată după demobilizare.

— Ai fost pe front?
— 3 ani. Cu regimentul meu, 12 infanterie „Cantemir”. Din Birlad. Am luptat la Oituz și în alte locuri. De 3 ori am fost rănit. Prima dată la picior, am umblat în crînje, apoi un glonte m-a rănit la gît. Uite, se mai vede locul.

— Apoi?
— A treia oară m-au cules austro-ungarii de pe cîmpul de luptă. Zăceam inconștient. Cînd m-am trezit, m-am pomenit într-un lagăr inamic. Opt luni am stat în prizonierat. Sfirșitul războiului m-a găsit în Dalmația.

— Și al doilea război mondial?
— Am dus-o tare greu, ca toți ai noștri. În lagăr sau la muncă obligatorie nu m-au dus, că eram bătrîn. Dar atelierul mi l-au închis. Am suferit și de foame, dar a trecut...

— Și soția d-tale cînd s-a prăpădit?
— Soția mea trăiește. Are 86 de ani dar o duce greu cu sănătatea. Inima, amefeli...

— Și copiii?
— Bătuțul cel mare, Matei, s-a prăpădit pe „Struma”, în anul 1942. Cu soția și un băiețel de doi ani jumătate.

— Îți amintești cum îi spunea băiețelului?
— Nu, nu-mi amintesc.

— Și ceilalți doi?
— Fiica, Fani îi spune, are 62 de ani și locuiește și ea în București. Are o fiică, doctoriță la maternitate și un fiu inginer. Al treilea copil, Leon, locuiește în Israel. Om în jur de 60, cu copii mari. Am, să nu fie de deochi, și mulți strănepoți...

— Și-i cunoști? Pe cei din Israel, de exemplu?
— Cum să nu! Am fost doar acolo...

— Cînd?
— Acum 3 ani. Tocmai împlinise o sută de ani...

— La o sută de ani pentru prima dată cu avionul... Nu fi-a fost frică?
— Deloc. Chiar i-am spus domnișoarei care mi-a prins centura: Dar de ce mă legați?! În avion cu cine crezi că m-am întilnit? Cu Șef rabinul nostru... Ce s-a mai mirat să mă întilnească!...

— Și cît ai stat în Israel?
— 28 de zile. Fiul și nora au stăruit să mai stau. Își luaseră concediu de la serviciu și m-au dus peste tot. Au insistat să mai stau. Dar eu n-am putut...

— De ce?
— Era înainte de Pesah și trebuia să fiu acasă, la sinagogă. Că eu sînt președintele și nu puteam să nu fiu de sărbători.

— De cînd ești președinte, moșu Herman?
— Sînt mulți ani de atunci. De cînd s-a pierdut Mohmlat. Înainte eram vicepreședinte. Înaintea lui Mohmlat a fost Birman, cel cu atelierul de frîngii. A mai fost și farmacistul Solomon.

— Și enoriașii fiin la dumneata?
— Să spună ei. De altfel, cînd am împlinit o sută de ani am fost sărbătorit la Templul coral. Șef rabinul nostru a fiinut să fie de față, așa că a cerut să se amine, pînă se întoarce din străinătate. A fost multă lume, sala de sus, cred c-o știi, a fost plină. Și Șef rabinul a vorbit despre mine 45 de minute.

— Cum o duci bănește, moșu Herman?
— Trăiesc din pensie, ca bătrîni. În afară de asta, mă ajută și comunitatea. Cu bani, alimente, îmbrăcăminte. Pentru mine și pentru soția mea, Roza.

— Dar îngrijire medicală?
— Pînă acum n-am prea avut nevoie. Acum 3 ani am fost operat de prostată. Doctorii de la spital m-au admirat atunci, cum mă fiin. Acum însă l-am rugat pe domnul Segal să-mi trimită doctorul Federației. Și pentru soție.

— Moșu Herman, d-ta care ai avut atelier pe Dudedști și care ai cunoscut desigur multă lume de acolo... Ceaiurile, de pildă, unde veneau meseriașii...
— Eu nu m-am fiinut de asta. N-am călcat prin ceaiării. Eu mi-am văzut toată viața de atelier, de familie. Și de sinagogă mi-a plăcut să mă ocup.

Apare

ALEF-BET

Culegere de articole apărute în „Carnet”

de VICTOR RUSU

360 de pagini, lei 17

Cartea se poate procura de la comunitățile evreiești din țară sau de la F.C.E. trimițînd costul prin mandat poștal pe adresa: F.C.E. București, cont BNR 45.10.7.062, sector 4. A se indica pe verso: „pentru volumul Alef-Bet”.

UN MARE ERUDIT

La Ierusalim s-a stins din viață la vârsta de 91 de ani, rabinul Yehezkel Abramsky, unul din cei mai de seamă erudiți ai Talmudului din veacul nostru. A fost condus la locul de veci de numeroși rabini și studenți ai școlilor superioare religioase. Traseul de la locuința defunctului pînă la cimitirul din Ierusalim a fost străbătut pe jos și, conform ultimei sale dorințe, cele 24 de volume ale comentariilor sale talmudice „Hazon Yehezkel” au fost purtate pe brațe de studenții ce urmau cortegiul.

S-a născut în anul 1886 în Lituania. A studiat la vestitele școli talmudice din Telz, Mir și Slobodka, fiind elev al faimosului gaon Haim Soloveițik din Brisk. A fost rabin la Slutsk și Smolensk, iar din anul 1932 s-a stabilit la Londra, unde a deținut funcția de rabin al congregației Mahzike Hadat. Timp de peste 20 de ani a fost și judecător al tribunalului rabinic din Londra unde prin activitatea sa a conferit acestei instituții o autoritate și un prestigiu de care se bucură și astăzi.

În anul 1951 s-a stabilit la Ierusalim și în scurt timp a devenit una dintre personalitățile cele mai de seamă din lumea rabinică.

Gînditor și scriitor profund, a publicat numeroase studii, response și comentarii. În 1939 a publicat Divrei Mamonot iar în anul 1945 Eretz Israel. Dar opera sa capitală este Hazon Yehezkel, alcătuită din 24 volume. Printre învățații este socotit un clasic al literaturii talmudice.

A fost activ pînă în ultimele clipe ale vieții, dictîndu-și scrierile nepotului său, el fiind prea slăbit ca să mai poată ține condeiul în mînă.

Cu ocazia celei de a 75-a aniversare a nașterii d-lui Noe Schwartz, consilier al Comunității evreilor din Ploiești, conducerea îi urează din toată inima sănătate și bucurie și-i mulțumește pentru munca ce-o depune în slujba Comunității.

DECESE

În perioada 26 septembrie — 10 octombrie 1976, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumați:

Avram Liza (76 ani) str. Făurei 4; Se-mo Leontina (71) Cuza Vodă 89; Cilibiu Avram (67) Labirint 145; Franco Rașela (88) Cornelia 15; Edelstein Bercu (83) Secuilor 1; Vexler Veturia (73) Măcin 6; Berstein Elias (76) Liviu Rebreanu 17; Blumenfeld Avram (98) Alex. Moruzzi 7; Parolla Avigdor Chaim (69) Părului 30; Kottler Ștefania (85) Palas 7; Herșcovici Ecaterina (81) Căldărași 33; Hornstein Marcei (68) Labirint 24; Butnaru Malca (90) Dinicu Golescu 41; Abramovici Ita (85) Huși 13 et l.

ÎN ȚARĂ

ALBA IULIA: Dr. Grünfeld Gavril (81 ani), Gal Agneta (87), Ștern Iosif; ARAD: Mendel Pal (66), Rona Margareta (72), Laszlo Magdalena (70); BACĂU: Aizicovici Leibu (77); BĂZĂU: Anczelovici Leon (70); BIRLAD: Cremer Iancu (72); CLUJ: Binder Ludovic (70), Schwartz Ghizela (86), Gottlieb Flora (81); DOROHOI: Crismaru Haia Neha (81), Levensohn Marcu (85); FĂLTICENI: David Doru (56); FAGĂRAȘ: Grosz Alexandru (61); GALAȚI: Schwartz Iosif (46), Rosenberg Itic (87); GURA HUMORULUI: Schieber Isidor (82), Sand Abraham (73); IAȘI: Pipik Mehel (66), Damideanu Herman (76); LUGOJ: Wald Mendel (78); PIATRA NEAMȚ: Abramovici Itic (79); PETROȘANI: Vainstein Dvoira (69); PITEȘTI: Levit Sara (82); SUCEAVA: Veisz Herman (63); TIMIȘOARA: Klein Albert (68), Freund Ilona (81), Haas Lily (73), Kaufman Oscar (95); TIRGU NEAMȚ: Itic Malca (56).

Adine îndurerați: Sofia, soție, împreună cu David, Clara, Willy, Lazăr, Tova, Rau, Bacea, Fradel, foști colegi, prieteni și cunoscuți anunță înctetarea din viață a 2 Tisri (26 sept.) a dragului nostru

BURĂH SFART

63 ani

Înmormintarea a avut loc la cimitirul evreiesc din Galați în ziua de 23 sept. a.c. A fost un om de o rară bunătațe, exemplu de abnegație.

Zdrobiți de durere, Fany, soție, Oscar, fiu, Ghizela, soră, Leon Bercovici, cumnat, precum și verișoare, veri, prieteni și cei care l-au cunoscut, anunță cu mare durere înctetarea din viață a celui ce a fost

RUBIN ROBERT TEITLER

din New York

Nu-l vom uita niciodată.

Cu aceeași durere, pe care timpul nu o va șterge niciodată, sotul anunță împlinirea a 3 ani de la decesul iubitei sale soții.

FRIMA SLAMOVICI

Om de o rară noblețe sufletească, exemplu de abnegație și bunătațe. Amintirea ei va rămîne veșnic în inima mea.

Familia, prietenii și colegii de muncă, toți cei care l-au cunoscut, iubit și stimat, anunță cu profundă durere că la 2 Tisri (26 septembrie a.c.) a înctat să mai bată inima celui om minunat care a fost

AVIGDOR CHAIM PAROLLA

în vîrstă de 69 de ani

Înmormintarea a avut loc în ziua de 28 septembrie 1976 la cimitirul Giurgiuului din București.

Vom păstrat întotdeauna în tmintele noastre amintirea figurei sale luminoase, plină de înțelepciune, modeste și noblețe sufletească.

Herman Grimberg, soț, Bety Nadler, soră, Hilda și Adrian Ghizibel, nepoți, amintesc cu aceeași durere că la 15 octombrie se împlinesc un an de la înctetarea din viață a dragei lor

FANY GRIMBERG

învățătoare din Botoșani

Amintirea ei va rămîne veșnic vie în inimile noastre.

DANSUL CU CARTEA

(Urmare din pag. 1-a)

de la Antiohus și pină la Hitler, au simțit cît de legați sîntem de ea, cît de vital sîntem ancorați într-nsa. Au intuit cã nu ne pot nimici decît sfișind, arzînd, distrugînd Tora. De aceea, orice pogrom a înecut cu o nãvalã în sinagogã. Titus și-a înfipt sabia în carte, în „sînta sfințelor” din templul din Ierusalim (Talmud Ghitin 58) și huliganii tuturor veacurilor i-au imitat de mii de ori gestul. Și iatã... Iar e Simhat Tora, iar dãnțuim stringînd-o la piept. Totuși, trãim. Totuși trãiește...

עך שלא שפעה שמשו של משה, ורהה שמו.
של יהושע (בראשית רב: נ"ח).

„N-a apus soarele lui Moșe, pinã cînd n-a rãsãrit soarele discipolului sãu Ioșua”. Acesta a fost necentenit destinul cãrtii noastre. Ori de cite ori invãtãtura ei pãrea cã și-a pierdut discipolii într-o parte a lumii, ori de cite ori umbrele de crepuscul se lãsau în jurul ei pe unele mealeaguri, razele ei rãsãreau iar pe altele. Apusul invãtãturii în Iudeea strãveche a fost precedat de rãsãritul ei în Babilon, iar asfințitul acestuia a urmat aurorii din Spania. Inchiziția lui Torquemada deabia începuse s-o zvîrle pe ruguri cînd strãluțirea ei se arãta în Olanda. Rãsfoind istoria, vom vedea de cite ori acest adevãr a fost confirmat.

„Sub baldachin pãșec în ziua de Simhat-Tora, doi „miri” Celui dintii i se citesc ultimele pasaje din Tora. S-ar pãrea cã e un final. Nu se s-a stîns insã ecouul acestora, cînd cel de al doilea „mir” capãtã deosebita cinste de a i se citi cele dintii versete biblice. Sfirșitul e un început. Crepuscul se identificã cu auroara. Invãtãtura nu cunoaște hotare și tocmai atuncî cînd s-ar pãrea cã am ajuns la capãtul ei, o luãm de la început. E nesfirșitã, precum e Dumnezeu, e eternã ca și Dinsul..

Bãtrîne Reb Leibale, erou necunoscut al celei mai mãrețe dintre bãtãlii, bãtãlia cãrtii, luptãtor neînfricat al celei mai sublimе dintre cauze, cauza spiritului ; a ta, a șiragului nesfirșit de precursori și de urmași ai tãi, a voastrã a tuturor, a celor care credeți în puterea invãtãturii e sãrbãtoarea aceasta, a bucuriei cu Tora.

5000

Consistoriul israelit din Paris a fãcut cunoscut cã, în timpul anului trecut, cursurile de Talmud Tora au fost frecventate de peste 5 000 de cursanți. Cursurile au fost predate de 250 de rabini și melamdimi.

EDIFICIU

Recent a avut loc la Lyon ceremonia punerii pietrei fundamentale a douã clãdiri care vor grupa așezãmintele de cult și culturale ale Consistoriului israelit sefard din Lyon. Ceremonia a fost prezidatã de marele rabin Kling și de d. Elie Cohen care prezideazã aceastã comunitate de peste 25 de ani. Construcțiile vor îngloba o sinagogã cu 500 de locuri, o salã de festivitãți, clase pentru Tora și alte amenajãri.

EMISIUNE

În cadrul ciclului „Femei de astãzi” televiziunea din Belgrad a consacrat o emisiune generalului-maior prof. Rose Papo. Timp de o orã redactoarea emisiunii a vorbit despre aceastã femeie de originã evreiascã, despre participarea ei la lupta de eliberare naționalã ca și despre activitatea ei pedagogicã dupã eliberare.

Au devenit Bar Mitzva

Petre Schwartzberger
Arad

Sorin Lischer
Hirlãu

מזל טוב

CĂSĂTORIȚI

Lucia Negrea — Izrael Rosenberg Cluj
Fani Cneac — Rubin Kofler Dorohoi
Libea Meirovici — Ghidi Raff Dorohoi
Henrieta Brief — Avi Budnar Dorohoi
Paula Casapu — Dorel Colner Dorohoi
Ruti Grimberg — Iulian Bron Iași
Friderica Haimovici — Monel Leiba Iași
Iolanda Blechner — Ernest Farcaș Vatra Dornei

Redacția mulțumește pe această cale cititorilor, comunităților și tuturor acelor care i-au adresat felicitări cu prilejul împlinirii a 20 de ani de apariție a revistei.

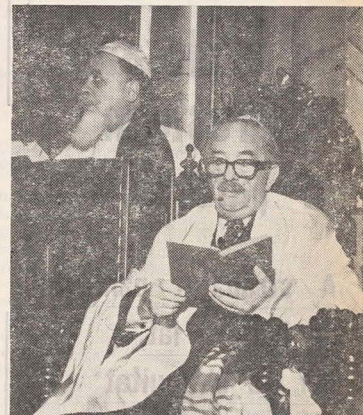
Rabinul Kirschblum: „Am trăit la Dv. clipe de neuitat”

„Aveți o comunitate minunată și un conducător eminent, cu care s-ar mîndri orice obște evreiascã din lume. Soția mea și cu mine își vor aminti multã vreme de cele 2 săptămîni petrecute în mijlocul obștei din România. Am vãzut atîtea lucruri admirabile, cum rar mi-a fost dat sã vãd în cei peste 40 de ani de cînd sînt activ în viața evreiascã. Am trăit la Dv. clipe de neuitat”.

Sînt declarațiile pe care ni le-a fãcut domnul rabin Mordehai Kirschblum la capãtul vizitei, cu puține ore înainte de a se întoarce la Ierusalim. Personalitate bine cunoscutã în viața evreiascã, d-sa est: unul din conducătorii Agenției Evreiești și în aceastã calitate cunoaște aproape toate comunitãțile evreiești din lume. Cu cîteva zile înainte de a veni în România, d-sa s-a întors dintr-o cãlãtorie din Columbia și din alte cîteva țãri din America de Sud.

La invitația Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen, oaspeții au venit sã cunoascã la fața locului obștea noastră. Vizita a coincis cu sãrbãtorile de Roș Hașana și Iom Kipur, ceea ce a oferit oaspeților prilejul sã fie împreună, în temple și sinagogi, cu aproape toți enoriașii obștei. De altfel, faptul cã oaspeții au decis sã petreacã acest rãstimp în mijlocul nostru ilustreazã și mai mult interesul lor pentru aceastã vizitã.

În timpul șederii în tarã, d. rabin Kirschblum a purtat convorbiri cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și cu ceilalți conducãtori ai F.C.E. (M) din România, a vizitat lãcașe de cult, culturã iudaicã și asistență ale obștei. În cadrul serviciului divin de Kabalat Șabat a fost salutãt de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și a avut posibilitatea sã rosteascã cuvîntul d-sale cãtre co-religionarii noștri. Oaspeții au participat, de asemenea, la o tradiționalã masã de Oneg Șabat, la restaurantul ritual al Federației. Cu acest prilej au putut cunoaște îndeaproape cursanții de la Talmud Tora, au ascultat cu incîntare frumoasele

Oaspetele în timpul serviciului din în la Templul coral

cîntece de Șabat în executarea corului etc.

În afarã de București, oaspeții au vizitat comunitãțile din orașele: Suceava, Dorohoi, Botoșani și Iași. În fiecare din aceste centre, au luat contact cu membrii comunitãții, au vizitat temple și sinagogi, alte așezãmintे comunitare. Așa cum ne-au declarat, au fost deosebit de impresionat de cele vãzute la Dorohoi, unde comunitatea, deși nu dintre cele mai mari, are realizãri cu care s-ar mîndri pe drept cuvînt orice comunitate mare din lume: sinagogi îngrijite și frecventate zilnic; Talmud Tora; cantinã ritualã; douã cãmine de bãtrîni; un serviciu medical și de asistență la domiciliu bine organizat; o formație coralã etc. O impresie adincã a fãcut și vizita la Iași, înțîlnirea și convorbirile cu inimosul președinte al obștei, d. dr. Simon Cauffman, ca și cu enoriașii.

În zilele de Roș Hașana d. rabin Mordehai Kirschblum și soția d-sale au luat parte la serviciul religios de la Templul coral. Calitatea serviciului divin, atmosfera elevatã, evlavia credincioșilor, predicile Eminenței Sale au fãcut asupra lor o adincã impresie. În ziua de Iom Kipur d. rabin M. Kirschblum a rostit o predicã la Sinagoga Mare.

În ziua de 5 octombrie a.c. ambasadorul statului Israel la București, d. Shamay Cahana și doamna au oferit un cocteil în onoarea oaspeților. Au participat: Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Moses Rosen, ceilalți conducãtori ai F.C.E. (M) și Comunitãții evreilor din București. Au fost rostite alocuțiuni de cãtre d. ambasador Shamay Cahana, Șef rabin dr. Moses Rosen și d. rabin Mordehai Kirschblum. Atmosfera a fost deosebit de cordialã.

Însoțit de d. Șef rabin Rosen, oaspetele a fost primit în audiență de d. Gheorghe Nenciu, conducãtorul Departamentului Cultelor.

În ziua de 6 octombrie a.c. d-na și d. rabin Mordehai Kirschblum au pãrășit țara. La plecare și sosire au fost de față Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen, ceilalți conducãtori ai F.C.E. (M) și Comunitãții evreilor din București.

GLOSAR IUDAIC

MIȚVA

Faptã fãcutã din porunca Torei sau a înțelepților. Existã 613 mițvot, dintre care 248 sînt afirmative („sã faci”) și 365 interdicții („sã nu faci”). Existã, în general, douã categorii de mițvot: unele referitoare la raporturile dintre credincioși și Dumnezeu și altele privind raporturile dintre credincioși și semenii sãi.

MIKVA

Baie ritualã alcãtuitã dupã prescripțiile religioase

MAȘGHIAH

Cel ce vegheazã la respectarea prescripțiilor rituale la cantine, restaurant și în alte localuri publice.

MAȘIAH

Izbãvitorul lui Israel, ce va sã vie la capãtul zilelor. Credința în venirea lui Mașiah este unul din principiile fundamentale ale iudaismului.

Potrivit tradiției, înainte de venirea lui Mașiah se vor abate asupra lui Israel mari suferințe, denumite „suferințele ivirii lui Mașiah”.

MIȘKAN

Denumirea cortului pe care l-au ridicat în deșert fiii lui Israel la ieșirea din Mițraim și în care se aflau tablele legii, menora de aur și celelalte obiecte de cult.

În timpul peregrinãrii fiilor lui Israel, Leviții au purtat cortul pe umerii lor. Dupã intrarea în țara sfințitã, mișkan-ul s-a aflat în localitatea Șilo.

NAVI

(Literal: Profet)

Om asupra cãruia sãlãșluiește spiritul Domnului, care cãlãuzește poporul îndemnîndu-l pe calea cea bunã.

„Pãrintele profetilor” a fost Moșe.

ULTIMII PROFETI

Cele trei cãrți mari profetice (Ișaia, Irmiahu, Iehezkiel) și cele 12 cãrți mici de profetie.

PRIMI PROFETI

Cele 4 cãrți (Iehoșua, Judecãtori, Șmuel, Regi) al cãror conținut sînt fapte și evenimente de dupã moartea lui Moșe și pinã la dãrimarea primului templu.

NEDER

(Literal: Legãmint)

Interdicția ce și-o ia un om asupra sa dintr-un impuls religios sau personal.

Obligație ce și-o asumã un om privind un lucru sau o faptã la care nu este îndatorat, din considerente similare.

NER TAMID

(Literal: Luminare veșnicã)

Luminã ce arde în permanentã în sinagogã, simbol al luminii credinței.

NEȘAMA

(Literal: Suflet)

Spiritul vieții ce se însuflã fiecãrei ființe.

Potrivit credinței lui Israel, sufletul este dãruit trupului omenesc la crearea sa și-l pãrãște la incetarea din viață.

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraicã

Marele Mahzor

În timp ce vizita Muzeul de istorie iudaicã din Amsterdam, prof. dr. Norman Golb, de la Universitatea din Chicago a fost atras în mod deosebit de un frumos manuscris ebraic, protejat de o vitrinã bine luminatã. O plãcuțã explicativã specificã cã fila face parte din piesa muzealã intitulatã „Marele mahzor”, manuscris vechi de origine germanã. Profesorul Golb a rugat sã i se permitã consultarea întregului volum. „Marele mahzor” este cu adevãrat o operã de artã; cele 365 de pagini cuprind ilustrații, vignete, toate lucrate ca și literale cu mãiestrie și migalã.

Profesorul Norman Golb nu este pur și simplu un amator de artã. El a publicat recent o amplã lucrare despre comunitatea evreiascã din Rouen (Normandia) în secolul XII. În studiu sau aduce argumente în sprijinul tezei cã, în evul mediu, Rouen-ul reprezenta un centru de culturã iudaicã. În lumina cercetãrilor sale a ajuns la concluzia cã, de fapt, „Marele mahzor” nu este de origine germanã ci aparține tocmai perioadei de care s-a ocupat, astfel cã locul sãu de redactare ar fi Rouen.

stiri

JUBILEU

Sociedad Hebraica Argentina, organizație de cult și cultură iudaică a sărbătorit cea de a 50-a aniversare. Cu acest prilej a avut loc un simpozion în cadrul căruia dr. Boris Csesler și prof. Jose Luis Romero au ținut referate despre activitatea instituției. Prof. Klimovsky și scriitoarea Frida S. de Mantovani au vorbit despre personalitatea foștilor membri de onoare a lui „Hebraica” printre care se numărau Albert Einstein și Waldo Frank.

ROMAN

Editura pariziană „Jean Claude Labbés” a scos de sub tipar volumul II al cărții „Familia Maşber” scrisă în idiș de Pinhas Kaganovici, cunoscut sub pseudonimul Der Nester. Intitulat „Capitala dispărută” acest al doilea volum descrie Berdicevil de altădată, orașul cu populație evreiască densă, tradițiile religioase ale tîrgului „cu 40 de sinagogi” — cum îl definește autorul, ca și viața de zi cu zi a locuitorilor.

MONUMENT

Central Synagogue, o clădire în stil maur, situată în East Side Manhattan, ridicată în 1872, a fost decretată de către autoritățile newyorkeze drept monument arhitectonic. Aparținând congregație reformiste, sinagoga este unul din cele mai vechi lăcașuri de rugăciune care continuă să funcționeze.

REVISTA

La Paris a apărut o nouă revistă în limba idiș: „Pariser Tribune”. Publicația este un supliment la „Cahiers Bernard Lazare”. Primul număr cuprinde analize sociale, eseuri literare, poeme.

PREDICĂ

Rabinul Tovia Ben-Chorin de la sinagoga reformată din Manchester (Anglia) a fost invitat să țină o predică și să rostească o predică în cinstea noului primar al orașului, la catedrala din Manchester. Rabinul Ben Chorin și-a rostit predică în limba ebraică. Invitația i-a fost adresată de canonicul catedralei.

PUBLICAȚII

Editura Feldheim — cu sedii la New York și Ierusalim — își consacra activitatea publicării clasicii literaturii religioase iudaice. Recent a fost scos de sub ti-

publicația grupează circa 20 de colaboratori care urmăresc să asigure, pentru primul an, opt apariții.

CENTRU

Comunitățile din Brighton și Hove (Anglia) au inaugurat recent un centru de educație religioasă și de recreere. Sala de festivități poate cuprinde 800 de persoane și urmează să servească ambelor comunități.

PREMIU

Comitetul comunitar evreiesc din Argentina a instituit un fond pentru acordarea de premii literare care se vor distribui la fiecare trei ani. Premiul principal va purta numele lui Fernando Jenó, fost președinte al comunității. Pot fi prezentate lucrări cu tematică din viața evreiască, scrise în limba spaniolă, cit și în ebraică și idiș.

Dr. Jorge L. Garcia Venturini, scriitor și filozof argentinian, bine cunoscut pentru activitatea sa în sprijinul drepturilor umane și împotriva antisemitismului, a primit premiul „Baron de Hirsch” pentru anul 1976, instituit de muzeul evreiesc

din Buenos Aires, cu sprijinul comunității evreiești din oraș. Acest premiu se acordă unor persoane, indiferent de religie, care prin activitatea lor contribuie la apropierea între oameni.

Academia Franceză a acordat un premiu al Fundației Galliot publicației lunare „Information Juive”.

MUZEU

Primarul Berlinului occidental, d. Klaus Schutz a anunțat că administrația orașului are în vedere organizarea unui muzeu evreiesc. Muzeul ar urma să fie deschis pînă în cinci ani. Se vor prezenta obiecte și documente de cult precum și referitoare la viața, cultura și arta evreiască de-a lungul anilor. În acest scop urmează să fie amenajat palatul Efraim situat în imediata apropiere a muzeului vest-berlinez care, de altfel, va patrona muzeul evreiesc.

NUNȚĂ

Peste zece mii de oaspeți au luat parte la o nuntă rabinică. Rabi Iacov Hager fiul lui Vișnitzer-rabi din Ramat Vișnitz, s-a căsătorit cu Hava Rabinovici, fiica lui rabi David Rabinovici din Bnei Brak, decanul lui Biala-Ieșiva din localitate. Ramat Vișnitz (Israel) este locuit de 150 de familii, hasidimi ai lui Vișnitzer-rabi.

BANGKOK

La capitala Tailandei, orașul Bangkok, se află o restrînsă comunitate evreiască: cam o duzină de familii. În oraș funcționează un centru comunitar, care include și o sinagogă.

RESTAURARE

Sinagoga din Sofia — una din cele mai mari din Europa — este pe cale de restaurare. Construită între anii 1903—1909, în stil maur — sinagoga este decorată cu mozaicuri încadrate în fier. Sala de rugăciune dispune de 1100 locuri; candelabrele cîntăresc 2,5 tone și sînt considerate rarități în materie.

CULEGERE

„Jewish Alliance”, editură newyorkeză a scos de sub tipar o culegere de cîntece idiș. Muzica celor mai multe dintre piesele prezentate a fost adaptată de compozitorii Josef Schraghin și Lazar Weiner. Textele idiș sînt traduse în limba engleză.

ANTICHITAȚI

Directoarea muzeului evreiesc din Budapesta, Ilona Benesovskya a arătat că muzeul primește adesea donații, obiecte și documente care amintesc de trecutul colectivității evreiești din Ungaria. Recent, muzeul a primit două sfeșnice vechi de peste o sută de ani, donatorul însoțind darul său de o scrisoare explicativă: se arăta că aceste sfeșnice au împodobit, în urmă cu aproape un veac, masa de seder a lui rabi Reichel Koppel.

DISC

Estrongo Nahama oficiază de 30 de ani ca prim-cantor la sinagoga din Berlinul de vest. Originar din Grecia, cantorul Nahama a fost în timpul războiului internat într-un lagăr de concentrare, iar după eliberare s-a stabilit în Berlinul de vest. Calitățile sale vocale și cunoștințele liturgice l-au făcut cunoscut publicului larg. El a dat concerte și în afara orașului în care slujește, bucurîndu-se de largă apreciere. Recent a apărut un nou LP (disc mare) — al patrulea — în care Estrongo Nahama prezintă în afara de Kol Nidre și Kiduş cîteva melodii populare ebraice.

ACTUALITATE

Spre sfîrșitul lunii iunie a avut loc adunarea generală a Asociației rabinilor din Franța. Dezbaterile s-au concentrat în special asupra modului în care sursele rabinice privesc o serie de probleme de actualitate cum ar fi: adopțiunea, drepturile femeii, delictuena și educația.

DECES

Judecătorul Sergio Piperno, președintele Federației Comunităților Evreiești din Italia a încetat din viață la Roma. În vîrstă de 70 de ani el a condus Federația timp de peste 20 de ani. Sergio Piperno a reprezentat cu cinste colectivitatea evreiască din Italia, care numără peste 40 000 de suflete.

DONAȚIE

Cassius Clay — cunoscutul campion de box — a donat 50 000 de dolari pentru subvenționarea azilului evreiesc de bătrîni din Washington Heights. Aflînd dintr-o emisiune de televiziune că azilul se află în dificultăți financiare, Cassius Clay a făcut o vizită și a stat de vorbă cu pensionarii, interesîndu-se de viața lor. Înainte de plecare a semnat ceul pe care l-a predat administrației.

SEFARZI

Recent s-a constituit la Caracas, în Venezuela, comitetul venezuelean al Federației sefardite latino-americane (Federacion Sefaradi Latino-Americano, prescurtat FESELA). Federația are drept scop promovarea colaborării și cultivarea tradițiilor comunităților de acest rit de pe continentul sud-american.

REZISTENȚA

O lucrare de mari proporții — 970 de pagini, index bibliografic, schițe, hărți — privind mișcarea de rezistență a populației evreiești din țările Europei răsăritene în perioada ocupației naziste a apărut în editura londoneză Paul Elek. Autorul, Reuben Ainzstein, aduce — în acest fel — o contribuție la înțelegerea condițiilor specifice în care s-a desfașurat rezistența evreilor împotriva cîmpitorilor nazisti. Cele nouă capitole ale cărții cuprind relatări și documente privind participarea evreilor în cadrul armatelor antihitleriste din țările în cauză, locul lor în mișcarea de partizani, actele individuale sau în grup întreprinse în lagărele de concentrare și ghetouri etc.

IKUF

Plenara anuală a IKUF-ului (Idischer Kultur Farband) desfășurată la New York a reunit 180 de delegați și invitați. Din raportul prezentat rezultă că IKUF are în prezent peste 60 de cluburi în S.U.A. și corespondenți în peste 30 de țări. În legătură cu tipărirea evreiești, în engleză, ebraică sau idiș, s-a relevat că în 1975 în S.U.A. ele erau de 483 față de 424 în perioada anterioară; în ce privește numărul cărților idiș, acesta a fost de 113 față de 123.

לכל קוראנו

מועדים לשמחה!

המערכת

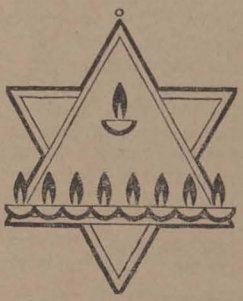
דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוגיה ז"ל

ליקט ועיבד הרב יצחק מאיר מאירילוס

וזה הכל שהיה עוסק בעניני עולם הזה מתוך הכרח. לשוב קיום העולם ומצטער על בני טולי בתורה, על כל כתוב אצלו ויהי. קין היה עובד אדמה ובורה מעסקי רוחניות מתוך שמחה, לכן כתיב אצלו, "והיה ולכן שעה ד' אל הכל ואל מנתחו ולא לקין ולמנתחו. אולם הרב האב"ד דסאראא מדיק הלא מי שטרבה לנרב מקדימים אותו ומצטרפין כי גם השני הביא נודב ובכאן להיפוך. הכל הביא מסיבב צא"ו, כמו שדרשו חכמינו ז"ל ועל מפרי האדמה שהביא קין מפרש רש"י, מן הגרוע. והיה לו לומר כי קין הביא גם הוא ומפרש על דרך שפירש הוא הקרא (משלי כו-ב), יהללך זר ולא פיר. באם תמצנז מל"ל הלל יצמך, אוי רבים יהללך. וזה שמדגיש, והכל הביא גם הוא" הקטין עצמו כאלו המניע להביא מנתחו, שפילה לגבי מנתח קין, ומאליו שמע שקין התפאר במנתחו הגם שהביא מן הגרוע, ולכן וישע ד' אל הכל, וכמו שדרשו חכמינו ז"ל (חולין סט-א), כי אתם ז' משע מל"ל העמים" (דברים ז-ו). אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, חוששני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני.

בספר קרית ספר, מאת האב"ד דסאראא הרב ככל פיבל ומונדל 1917 נרד מהמלפס.

מה יש להמצא, כי מי שנו"ד מלדבר שקר ודובר אמת ממלא שנותיו הקבועות לו, וזה תורת אמת, על ידי כל וחי עולם, עולמו של כל אחד ואחד.

והנה שם (במסכת הגיגה) לשון הש"ס אולי מן דרשב"ש והשאלה נשאלת: ומה בכחך אך הענין כי כל זכר שהוא קבוע נחשבת כאלו היא מחצה על מחצה ולא שייך באותו ענין לומר לילך אחר הרוב (כתובות טו), ובמסכת ראש השנה (יו-א), ממחצו עולות ומחצה זכיות משה כלפי חסד, והצדיק שהוא יסוד עולם (משלי י-כה), באם הוא קבוע ולומד התורה, יש לבחור להכי ריע כלפי חסד, יען שהוא מחצה על מחצה, ולכן אמר לו הקב"ה: בא אתה אל התבה ולא תהיה קבוע רק גיד ויהיה באפשרות המבול, ובה מתורץ מה שהולפל לומר לו כי אתך ראיתי צדיק.

על פי הספר חקל יצחק, מאת מורו ר' יצחק אייזיק, ז"ל, ממעטניקע, הי"ד, בשינוי מהמלפס.

(המלפס: יא היה ספרה נדיר כשקין גניע לעת זקנתו נע-שה ירא שמים, וזכרני זאת בימי ילדותי בבוטושטשא ואחרי כן כשנתקלתי להאב"ד דמי האלען).

בשם הרבי מדווינסק אומ"רם לפי הכלל של חכמינו זה, כי בכל מקום דכתיב "ויהי" מצוין צער (במסכת מ-גילה י-ב), "והיה" מצוין שמה (שדרש בראשית כב-ג)

הכל, הכל נולדו מסנו בארץ ימי עברתו. מלא עוני ורעו, כל אלה שבאו לאכדנו, ואחת לא עלה בידם לעשות, כי שמתנו עליה כעל בבת ענינו, תורה. לשוא קרעו לנורים בשרגו כדו להשמידנו, והם לא ידעו כי היינו במקום אחר ושם לא ישנו אנרופם לנגוף והרבותיהם לא יוכלו להרום אותנו: היינו בנולדו התורה, הנוכל למנוע מלנפש אותה, שחכב אותה? כמה לא ר"ה סוף דגלי אויב, כמאות, ורקו בה והתקלסו בה? כמה לא לפי להכות השנאה לבערה מן תורה, שוב אנו מברכרים והוא אהיה בורועותינו ושוב גם חיים וקיימים, והוא, קימה אנו הוא.

לא, שקעה שששו של משה עד שורחה שמשו של יהושע" וזה נורל תורתנו. כשהנה אור התורה במקום אחר ולום-דוה מעשו, כשהערוב יוסף בארצות אחרות, באותו זמן חררו קוי אורה לארצות אה-רות, כששעה החמה של תורה ננו ביהודה העתיקה, קמה וזיהתה בכבד, וכששעה בכ"ל, עלה עמוד שדהה בספרד, האינקזיביציה של טורקזומרה אף התלה להעלות במוקד גוללי התורה וזריתה כבר נראתה בהולנד, הפוך בחסמוריה הפוך בה ותבוא על אמתת הפלא הנה.

...תחת החופה צועדים שני חתנים: הנה התורה וקוראים לפני את החיבת התורה, נרמה כאילו באו עד סופה, והנה, הדר הברכים עוד פ"ס שית וקוראים לפני הפרשה הראשונה שבתורה. מופה אויב אלא תחלתה. שזערת החמה וזיהתה ממשמים בברכותיה. לתורה אין קצה, וכשנרמה שזאנו עד סופה, שובים אנו לראשיתה. אין סוף לתורה כמו שאין סוף ליוצרה. נצחית היא כמיהו.

... ר' ליבל"ה הוישע, הנה בור הא"מנו בקרב אדור זה, מלחמתה של תורה, לחם אתה לא את למען תכלית נהדרה, תכלית רוחנית, אלך ויש באים אחריו, שלכם, של כל המאמינים בעני תורתנו, שלכם הוא החן הזה, שמתח תורה.

ישרות על רגל אחת

נביא

איש שנתה עליו רוח ה' המוכיח את העם ומדריכו בדרך טובה.
אבי הנביאים הוא משה רבנו.

נביאים אחרונים

שלושה ספריו נבואה גדולים (ישעיה, ירמיה, יחזקאל) ושנים עשר ("הרועש") ספריו נבואה קטנים.

נביאים ראשונים

ארבעה ספרים (יונה, שופטים, שמואל, מל"כים), שהכנס ספרים ומאורעות לאחר מות משה ועד הורבן הבית הראשון.

נדר

איסור שמקבל אדם על עצמו בדברים המותרים לו, מתוך דתו או אישיותו החייבת שמחייב את עצמו לדבר שאינו כוונתו, כגון טעמים דומים.

נר תמיד

אור הדולק בבית הנסות בקבועות, כסל לאור האמונה.

נשמה

רוח וחיים המספמנת בכל חי. לפי אמונת ישראל נבנת הנשמה בגוף האדם עם יצירתו, והיא יוצאת מגופו עם פטירתו.

חסידים מספרים...

מצוות הכנסת אורחים

בימי הרפו של ר' לוי יצחק מברדיטשוב, קודם ש' נתמנה לרב, היה סמוך על שולחן חותנו, והיה רבו לשמש את כל האורחים הרבים שהיו מתאכלים בביתו. התנו שהיה איש עשיר ומכובד עירו, והוא, ר' לוי יצחק, בעצמו היה טורה להביא להם אלומותקת לשכיבה, והיה מכין לם המצעות.

פעם אמר לו חותנו:
— למה לך לטרוח כל בעצמך, וכי לא תוכל לתת לאיזה איש אגורתי-כסף שישא את הביולות הקשו?
— כיום נכון לךבד במצווה ועוד לשלם לו שטר בעד זה!...

לפרשת בראשית

היה וכל רועה צאן וקין היה עובד אדמה, והיה מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לד' והבל הביא גם הוא מברכות אצלו ומחבלין, וישע ד' אל הכל ואל מנתחו ואל קין ואל מנתחו לא שעה (בראשית ד-ב, ג-ד), מת' ימים הברשים להסביר מה היה חסאו של קין שלא שעה ד' אל מנתחו הרב ריוועני ביום, יליד בוקאוניע, בספרו "דברי אשרי מרחץ שלל החסא של קין, שר' לא שעה אל מנתחו, היה מפני שהביאה ל' קץ ימים", כלומר, לעת זקניו חו בא יליד הכהה, שצדיקים לתת גם משהו לד', הנותן הצ'חה.

יחדו היינו כשלהבות אש אחו... באנו, נורלנו הוא גם גורלה אף פעם לא עזבנו זה את זה, אנחנו שמינו עליה שלא תהיה לבנו בירו שונאים והיא הנינה עלינו והאעילה לנו מבח מים" דה לכל נאכר כיום איר, ברחת, בטארית כחותיני, כשעלי הארבה עברו עלינו, היינו אוהים בה כי היא, רק היא וכלה להלפנו מן המצר, "כי הוא חיינו", מה היינו כשעיר תורתנו אתנו, שמעושר אצורתי שאובים אנו בכל עת? ולמה סכל כל עניינו כשאין לנגר ענינו גם כותר אהבתה לאלפים אנשים?

היה וכל רועה צאן וקין היה עובד אדמה, והיה מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לד' והבל הביא גם הוא מברכות אצלו ומחבלין, וישע ד' אל הכל ואל מנתחו ואל קין ואל מנתחו לא שעה (בראשית ד-ב, ג-ד), מת' ימים הברשים להסביר מה היה חסאו של קין שלא שעה ד' אל מנתחו הרב ריוועני ביום, יליד בוקאוניע, בספרו "דברי אשרי מרחץ שלל החסא של קין, שר' לא שעה אל מנתחו, היה מפני שהביאה ל' קץ ימים", כלומר, לעת זקניו חו בא יליד הכהה, שצדיקים לתת גם משהו לד', הנותן הצ'חה.

יחדו היינו כשלהבות אש אחו... באנו, נורלנו הוא גם גורלה אף פעם לא עזבנו זה את זה, אנחנו שמינו עליה שלא תהיה לבנו בירו שונאים והיא הנינה עלינו והאעילה לנו מבח מים" דה לכל נאכר כיום איר, ברחת, בטארית כחותיני, כשעלי הארבה עברו עלינו, היינו אוהים בה כי היא, רק היא וכלה להלפנו מן המצר, "כי הוא חיינו", מה היינו כשעיר תורתנו אתנו, שמעושר אצורתי שאובים אנו בכל עת? ולמה סכל כל עניינו כשאין לנגר ענינו גם כותר אהבתה לאלפים אנשים?

היהורים לשמחת-תורה

במחולות התורה

מאת הרב הראשי ד"ר רוד משה רוזן

מקול רעם מורד הישיש ה" ליבל"ה הרפה את המחולות שיגידלו את התלבוכות וקורא לכל הנמצאים בבית הכנסת שיאחזו ברקיעים בכל עני כשפרי התורה על זרועותי. הם ישיש היה נותן עני ועמפה להגינה, עניו נוצצת טרוב שמחה וכל מעניו נתו גים למחולות אין קין.

מדי שנה בשנה כששמחת תורה עוברת על פתח בתי התפלה מופיעה לפני עני המונה זו שידעתייה בימי ילדותי והוא לי לספל לתת התורה.

איה הוא היודע דבר או-דוהו, איה הוא היודע לספר דבר על הו' ר' ליבל"ה בשאר ימות השנה? בן בלי שם, עני ונחבא על הפלים, בר ניש המסתנן בחיים באין רואים, קשים מונותיו של הישיש ובכואו לבית הכנסת בקר ועבר נורה הוא שלא יפריע את אחרים, ובהתפלאו אין קולו נשמע, מי הוא זה שיוכל להגיד כי שעה את קולו? אבל בלי שמחת תורה כשאין הקרש פתוח לרוחה והנאים מתכבדים את המל"לים בחקפתו, או היה ר' ליבל"ה לאיש אחר, צורתו משתנה לנפשו, אותו ישיש קטן התומה כאלו גדל בן ובקול זמרה נופה הוא רוח חיים בוקנים ובילדים, התפע-ליתו מתפסטה ככל עזוקו ו-סוב לב, שמחתו עוברת לכל, ר' ליבל"ה חי או דנעי אישיר, נדמת בעדה ככל ויוע שנה המופה, עניו כל נמיות לענכ זה שמעל סמנת לשמות הנפש שולט בכל, בשעה זו הוא בעשיר דיוקן תכליתו המביא ששמחתנו הקדושה, המבאר את הוויו נפשונו, הוא האיש עם ספר התורה בידו.

...כלו בני תורה. באופן זה סתבלט קוטנו. בני אדם שספר התורה בידיהם, עם התורה מברכים אנו זה אלפי שנה קודם מסיים, בורועו הינו מחבקים אנו את הכלה חיקרת הזאת, התורה, היא נחשמו ואנו נחשקים לה, כי היא רק היא כחירת לבנו, לפענה סבלנו כה קשה, כדי שנוכל לשמוע בקולה צוערנו את נפשונו מכל דבר; כדי שנוכל לעשות כרצונה עברנו בכל אותם הרדכים המלאים וקויעו וברקנו, "הרוק מפ" יגנים מברה" כי היא תנן עליו ספל עצה, היא יורה את קולמנו כשעני וקלע עלו עלינו לבלענו, יהרו סבלנו, יחדו דקרונו הרבות הדות,

היה וכל רועה צאן וקין היה עובד אדמה, והיה מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לד' והבל הביא גם הוא מברכות אצלו ומחבלין, וישע ד' אל הכל ואל מנתחו ואל קין ואל מנתחו לא שעה (בראשית ד-ב, ג-ד), מת' ימים הברשים להסביר מה היה חסאו של קין שלא שעה ד' אל מנתחו הרב ריוועני ביום, יליד בוקאוניע, בספרו "דברי אשרי מרחץ שלל החסא של קין, שר' לא שעה אל מנתחו, היה מפני שהביאה ל' קץ ימים", כלומר, לעת זקניו חו בא יליד הכהה, שצדיקים לתת גם משהו לד', הנותן הצ'חה.

